Ilmiy tadqiqotlar va ularning yechimlari jurnali
Aoka guvohnoma № 323759 ISSN: 3060-4818

XORIJIY INVESTITSIYALARNING IQTISODIY O'SISH SIFATIGA TA'SIRINI BAHOLASH: O'ZBEKISTON MISOLIDA

Raxmonkulov Navruzbek Raxim o'g'li
O'zbekiston Respublikasi bank-moliya akademiyasi,
Moliya va moliyaviy texnologiyalar fakulteti,
Loyiha boshqaruvi yo'nalishi magistranti
https://doi.org/10.5281/zenodo.22823527

Annotatsiya. Mazkur maqolada xorijiy investitsiyalarning O'zbekiston iqtisodiy o'sishining sifati va barqarorligiga ta'siri kompleks ravishda tadqiq etilgan. Tadqiqotning asosiy maqsadi xorijiy kapital oqimlarining nafaqat yalpi ichki mahsulot hajmining o'sishiga, balki bandlik, eksport salohiyati, ishlab chiqarish samaradorligi, texnologik yangilanish va iqtisodiyotning diversifikatsiyasiga ta'sirini baholashdan iborat. Tadqiqotda statistik taqqoslash, dinamik tahlil, korrelyatsion tahlil va umumlashtirish usullaridan foydalanilgan. O'zbekistonning so'nggi yillardagi investitsiya faolligi, xorijiy investitsiyalar tarkibi hamda iqtisodiy rivojlanish ko'rsatkichlari o'zaro bog'liqlikda tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari xorijiy investitsiyalar iqtisodiy o'sishning muhim moliyaviy manbai bo'lish bilan birga, texnologiyalar transferi, yangi ish o'rinlari yaratilishi va eksport imkoniyatlarining kengayishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishini ko'rsatadi. Shu bilan birga, investitsiyalarning iqtisodiy samarasi ularning tarmoq va hududlar bo'yicha yo'naltirilishi, institutsional muhit hamda mahalliy ishlab chiqarish salohiyatiga bog'liqligi asoslangan.
Kalit so'zlar: xorijiy investitsiyalar, iqtisodiy o'sish, iqtisodiy rivojlanish sifati, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar, investitsiya muhiti, bandlik, eksport, texnologik transfer, diversifikatsiya, O'zbekiston.

Abstract. This article provides a comprehensive assessment of the impact of foreign investment on the quality and sustainability of economic growth in Uzbekistan. The main objective of the study is to evaluate the effects of foreign capital inflows not only on gross domestic product growth but also on employment, export capacity, productivity, technological modernization, and economic diversification. The research applies statistical comparison, dynamic analysis, correlation analysis, and generalization methods. The relationship between Uzbekistan's investment activity, the volume and structure of foreign investment, and major indicators of economic development is examined over time. The findings indicate that foreign investment serves not only as an important source of financing for economic growth but also contributes to technology transfer, job creation, expansion of export opportunities, and modernization of production capacities. At the same time, the study demonstrates that the economic effectiveness of foreign investment depends considerably on its sectoral and regional allocation, the quality of the institutional environment, and the ability of domestic enterprises to integrate effectively into new production and technological value chains.
Keywords: foreign investment, economic growth, quality of economic development, foreign direct investment, investment climate, employment, exports, technology transfer, diversification, Uzbekistan.

Kirish

Jahon iqtisodiyotida globallashuv jarayonlarining chuqurlashuvi, xalqaro kapital harakatining jadallashuvi va ishlab chiqarish zanjirlarining transmilliy tus olishi sharoitida xorijiy investitsiyalar mamlakatlarning uzoq muddatli iqtisodiy rivojlanishini ta'minlovchi muhim omillardan biriga aylanmoqda. Ayniqsa, rivojlanayotgan mamlakatlarda xorijiy investitsiyalar nafaqat ichki jamg'armalar yetishmovchiligini qoplash, balki zamonaviy texnologiyalarni jalb etish, ishlab chiqarish quvvatlarini

modernizatsiya qilish, yangi ish o'rinlarini yaratish, eksport salohiyatini kengaytirish va milliy iqtisodiyotning xalqaro qiymat zanjirlariga integratsiyalashuvini jadallashtirish imkonini beradi. Shu nuqtayi nazardan, xorijiy investitsiyalarni jalb qilishning o'zi emas, balki ularning iqtisodiy o'sish sifatiga, tarkibiy diversifikatsiyaga va yuqori qo'shilgan qiymat yaratishga ta'sirini baholash zamonaviy iqtisodiy tadqiqotlarning dolzarb yo'nalishlaridan hisoblanadi.

O'zbekiston iqtisodiyotida ham so'nggi yillarda investitsiya faolligini oshirish, xorijiy kapital uchun qulay institutsional muhit shakllantirish va investitsiyaviy loyihalarni real sektor rivojlanishi bilan uyg'unlashtirishga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, mamlakatning 2030-yilgacha bo'lgan taraqqiyot strategiyasida investitsiyaviy muhitni yaxshilash, xususiy kapitalni keng jalb qilish, iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish va yuqori iqtisodiy o'sish sur'atlarini ta'minlash ustuvor vazifalar sifatida belgilangan. 2026-yil 16-fevraldagi PF21-son Prezident Farmoni bilan "O'zbekiston-2030" strategiyasini yangi global sharoitlar va iqtisodiy transformatsiya talablaridan kelib chiqib takomillashtirish nazarda tutilgan bo'lib, unda mamlakat investitsiyaviy jozibadorligini yanada oshirish hamda xorijiy investitsiyalarni jalb qilish hajmini barqaror ko'paytirish bo'yicha aniq ko'rsatkichlar belgilangan. Mazkur hujjatda xorijiy investitsiyalarni jalb qilish hajmini yillik o'rtacha 5-7 foizga oshirish maqsadi belgilangan.

Mazkur siyosatning amaliy natijalarini mamlakatga jalb qilinayotgan xorijiy kapital hajmining dinamikasida ham ko'rish mumkin. O'zbekiston Milliy statistika qo'mitasining ma'lumotlariga ko'ra, asosiy kapitalga xorijiy investitsiya va kreditlar hajmi 2017-yildagi 17,1 trln so'mdan 2024-yilda 351,8 trln so'mga yetgan. Demak, mazkur ko'rsatkich qariyb 20,5 barobarga oshgan. Ayniqsa, 2023-2024-yillar oralig'ida xorijiy investitsiya va kreditlar hajmining 201,7 trln so'mdan 351,8 trln so'mgacha ko'tarilishi mamlakatda investitsiya jarayonlarining sezilarli darajada faollashganini ko'rsatadi.

1-jadval. O'zbekistonda asosiy kapitalga xorijiy investitsiya va kreditlar hajmining dinamikasi

Yil	Xorijiy investitsiya va kreditlar, trln so'm	Oldingi yilga nisbatan o'sish
2019	85,4	-
2020	89,8	5,1 %
2021	101,4	12,9 %
2022	113,9	12,3 %
2023	201,7	77,1 %
2024	351,8	74,4 %

***Manba**: O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi, SIAT ma'lumotlari asosida muallif hisob-kitobi.*

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinadiki, 2023-yildan boshlab xorijiy investitsiyalar oqimida keskin o'sish kuzatilgan. Bunday o'sish mamlakatda investitsiya muhitining yaxshilanishi, investorlar uchun huquqiy va institutsional kafolatlarning kuchaytirilishi, energetika, sanoat, transport, kimyo, farmatsevtika va boshqa tarmoqlarda yirik investitsiya loyihalarining amalga oshirilishi bilan bevosita bog'liq. Shu bilan birga, investitsiya hajmining o'sishi avtomatik ravishda iqtisodiy o'sish sifatining yaxshilanishini anglatmaydi. Muhim masala investitsiyalarning qaysi tarmoqlarga yo'naltirilayotgani, qancha yangi ish o'rni yaratilayotgani, eksport va mahalliylashtirish darajasi, texnologik yangilanishga ta'siri hamda qo'shilgan qiymat yaratish imkoniyatidir.

2024-yil yakunlari bo'yicha xorijiy investitsiya va kreditlar hisobidan moliyalashtirilgan investitsiyalar hajmi 333,8 trln so'mni tashkil etib, 2023-yilga nisbatan 152,1 foiz darajasiga yetgan. Mazkur hajm tarkibida to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar 150,5 trln so'mni tashkil qilgan. Bu esa O'zbekistonda xorijiy kapitalning tobora ko'proq real ishlab chiqarish va asosiy kapitalni shakllantirish jarayonlariga yo'naltirilayotganini ko'rsatadi.

Xorijiy investitsiyalarning iqtisodiy o'sishga ta'sirini baholashda ularning hududiy taqsimoti ham alohida ahamiyat kasb etadi. Masalan, 2024-yilda xorijiy investitsiya va kreditlarning sezilarli qismi

Toshkent viloyati, Toshkent shahri, Buxoro, Navoiy, Namangan va boshqa iqtisodiy salohiyati yuqori hududlarga yo'naltirilgan. Aholi jon boshiga to'g'ri keladigan to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar hajmi mamlakat bo'yicha 2020-yildagi 867,1 ming so'mdan 2024-yilda 4 186,0 ming so'mga yetgan. Bu davrda ko'rsatkich qariyb 4,8 barobarga oshgan.

Mazkur tadqiqot natijalari xorijiy investitsiyalarni jalb qilish siyosatini takomillashtirish, investitsiya oqimlarining sifatini oshirish va ularning iqtisodiy o'sishning barqaror hamda inklyuziv modeliga ta'sirini kuchaytirishga qaratilgan ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar sharhi

Xorijiy investitsiyalarning iqtisodiy o'sish va uning sifat ko'rsatkichlariga ta'siri masalasi O'zbekiston iqtisodiy adabiyotida so'nggi yillarda alohida ilmiy yo'nalish sifatida shakllanib bormoqda. Mazkur yo'nalishdagi tadqiqotlarda xorijiy kapitalni jalb qilishning nazariy asoslari, investitsiya muhitini takomillashtirish, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarning real sektor rivojiga ta'siri, hududiy investitsiya salohiyatidan foydalanish, texnologik yangilanish va iqtisodiy o'sishni jadallashtirish masalalariga turlicha yondashuvlar ilgari surilgan. Shu bilan birga, mavjud ilmiy ishlarda xorijiy investitsiyalar hajmining o'sishi ko'proq miqdoriy ko'rsatkich sifatida baholanib, ularning iqtisodiy o'sish sifati — ya'ni mehnat unumdorligi, bandlik, eksport diversifikatsiyasi, texnologik transfer, innovatsion faollik va yuqori qo'shilgan qiymat yaratishga ta'siri kompleks ko'rinishda yetarlicha ochib berilmagan.

O'zbekistonlik tadqiqotchilar tomonidan xorijiy investitsiyalarni jalb qilish masalasida, avvalo, investitsiya muhitining iqtisodiy mohiyati va investorlar uchun yaratilayotgan institutsional sharoitlar tadqiq etilgan. Xususan, Zoyirov (2026) xorijiy investitsiyalarni jalb qilish shakllarini tahlil qilar ekan, qo'shma korxonalarni tashkil etish, xorijiy kapital ishtirokidagi korxonalarni rivojlantirish hamda investitsiyalarni hududiy iqtisodiy jarayonlarga yo'naltirishni muhim mexanizmlar sifatida ko'rsatadi. Muallifning fikricha, xorijiy investitsiyalar milliy iqtisodiyotning tarkibiy qayta qurilishi, ishlab chiqarish infratuzilmasining rivojlanishi va iqtisodiy faoliyatning yangi yo'nalishlarini shakllantirishga xizmat qilishi mumkin. Mazkur yondashuv tadqiqotimiz uchun muhim bo'lib, xorijiy investitsiyalarni faqat moliyaviy resurs emas, balki iqtisodiy transformatsiyani jadallashtiruvchi omil sifatida ko'rib chiqish zarurligini ko'rsatadi.

Mahalliy ilmiy adabiyotlarda xorijiy investitsiyalarni jalb qilish mexanizmlarini takomillashtirish masalasi ham keng o'rganilmoqda. Muhammadjonov (2025) O'zbekistonga xorijiy va ichki investitsiyalarni jalb qilish mexanizmlarini tahlil qilib, investitsiya jarayonining samaradorligi davlat tomonidan yaratiladigan institutsional sharoit, investorlar huquqlarining himoyalanganligi va loyihalarni amalga oshirish mexanizmlariga bevosita bog'liqligini ta'kidlaydi. Muallifning yondashuvida investitsiyalarni jalb qilish jarayoni iqtisodiy siyosatning alohida elementi sifatida emas, balki iqtisodiy rivojlanishning umumiy mexanizmi bilan bog'liq holda qaraladi. Bu esa xorijiy investitsiyalarning iqtisodiy o'sishga ta'sirini baholashda investitsiya oqimlari bilan bir qatorda ularning institutsional muhit bilan o'zaro bog'liqligini ham hisobga olish zarurligini anglatadi.

Hududiy rivojlanish nuqtayi nazaridan Dilnavozxon va Qurbonovna (2025) kichik biznesning investitsiya salohiyatini oshirishdagi roliga e'tibor qaratib, maxsus iqtisodiy zonalar orqali xorijiy va mahalliy investitsiyalarni jalb etish, sanoat kooperatsiyasini rivojlantirish va hududlarning iqtisodiy faolligini oshirish imkoniyatlarini ko'rsatgan. Ushbu tadqiqotda investitsiyalarning hududiy iqtisodiy faollikni kuchaytirishdagi multiplikativ xususiyatiga urg'u beriladi. Mazkur qarash tadqiqot mavzusi uchun alohida ahamiyatga ega, chunki O'zbekistonda xorijiy investitsiyalarning iqtisodiy samarasi faqat respublika miqyosidagi YAIM o'sishi bilan emas, balki hududlarda ishlab chiqarish, bandlik, eksport va tadbirkorlik faolligining oshishi bilan ham belgilanadi.

Xorijiy investitsiyalardan hududiy darajada foydalanish masalasi Matniyazova (2025) tomonidan Xorazm viloyati misolida o'rganilgan. Tadqiqotda xorijiy kapitalni hudud iqtisodiyotiga jalb qilish

samaradorligi, investitsiya muhitini yaxshilash va mavjud investitsiya salohiyatidan foydalanish mexanizmlari tahlil qilingan. Muallif empirik natijalarga asoslanib, investitsiya muhitini yanada takomillashtirish hamda xorijiy investitsiyalarni jalb qilish mexanizmlarining samaradorligini oshirish zarurligini asoslaydi. Ushbu ilmiy yondashuvdan kelib chiqib, xorijiy investitsiyalarni iqtisodiy o'sishga ta'sirini baholashda hududiy tafovutlarni hisobga olish muhim metodologik masala sifatida namoyon bo'ladi.

Investitsiyalarning iqtisodiy o'sish sifatiga ta'sirini tushuntirishda texnologik omil ham alohida ahamiyatga ega. Ko'chimov va Zulfakarova (2025) O'zbekistonda texnologiya sohasidagi investitsion faoliyatni rivojlantirish istiqbollarini tahlil qilib, texnologik yangiliklarni joriy etish, raqamli texnologiyalarni rivojlantirish va xorijiy investitsiyalarni jalb qilish o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikka e'tibor qaratadi. Ularning fikricha, investitsiya siyosatining zamonaviy bosqichida kapital hajmini oshirishning o'zi yetarli bo'lmay, texnologik mazmunga ega loyihalarni ko'paytirish iqtisodiy samaradorlikni oshirishning muhim shartidir. Bu yondashuv maqolamizning asosiy konseptual nuqtalaridan biri xorijiy investitsiyalar hajmi bilan iqtisodiy o'sish sifati o'rtasidagi farqni ajratib ko'rsatishga asos bo'ladi.

Shuningdek, O'zbekistonda yashil iqtisodiyotga o'tish jarayonida xorijiy investitsiyalarning roli ham mahalliy tadqiqotchilar e'tiborida. Matyakubovna va Kamolovna (2024) yashil iqtisodiyotni joriy etish imkoniyatlarini tadqiq etar ekan, xorijiy investitsiyalarni jalb qilish va yashil texnologiyalarni mamlakatga olib kirishni iqtisodiyotni modernizatsiya qilishning muhim yo'nalishlaridan biri sifatida baholaydi. Shu nuqtayi nazardan, xorijiy kapitalning samarasi faqat ishlab chiqarish hajmini oshirish bilan cheklanmay, ekologik samaradorlik, energiya tejamkorligi va yangi texnologiyalarning tarqalishi kabi sifat ko'rsatkichlarida ham namoyon bo'lishi mumkin.

Mahalliy adabiyotlarda iqtisodiy o'sishning sifat jihatlari bilan bog'liq tadqiqotlar ham mavjud. Pulatova (2025) O'zbekistonda sifatli iqtisodiy o'sish muammolari va istiqbollarini o'rganar ekan, raqamlashtirish, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar, davlat-xususiy sheriklik va mintaqaviy iqtisodiy integratsiyani iqtisodiy o'sishning istiqbolli omillari sifatida ko'rsatadi (Pulatova, 2025). Mazkur yondashuv xorijiy investitsiyalarni iqtisodiy o'sishning miqdoriy manbai sifatida emas, balki o'sish sifatini yaxshilashga xizmat qiluvchi omil sifatida tadqiq etish zarurligini kuchaytiradi.

Mavjud mahalliy tadqiqotlarni umumlashtirish shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda xorijiy investitsiyalar masalasi asosan uchta asosiy ilmiy yo'nalishda o'rganilgan: birinchidan, investitsiya muhitini shakllantirish va xorijiy kapitalni jalb qilish mexanizmlari; ikkinchidan, investitsiyalarning hududiy va tarmoq rivojlanishidagi roli; uchinchidan, xorijiy kapitalning texnologik modernizatsiya, yashil iqtisodiyot va sifatli iqtisodiy o'sishdagi ahamiyati. Biroq mavjud tadqiqotlarning katta qismida ushbu yo'nalishlar alohida-alohida ko'rib chiqilgan. Xorijiy investitsiyalar hajmi, iqtisodiy o'sish, bandlik, eksport, innovatsion faollik va mehnat unumdorligi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni yagona empirik model doirasida baholash masalasi yetarlicha chuqur ishlab chiqilmagan.

Metodologiya

Tadqiqotda xorijiy investitsiyalarning O'zbekiston iqtisodiy o'sishi sifatiga ta'sirini baholash uchun tizimli, statistik va ekonometrik yondashuvlar qo'llanildi. Tadqiqotning axborot bazasini O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi, Iqtisodiyot va moliya vazirligi, Markaziy bank, Jahon banki hamda UNCTAD ma'lumotlari tashkil etdi. Tahlil uchun asosan 2017-2025-yillar kesimidagi makroiqtisodiy ko'rsatkichlardan foydalanildi.

Xorijiy investitsiyalarning iqtisodiy o'sish sifatiga ta'sirini aniqlashda YAIM o'sish sur'ati, aholi jon boshiga YAIM, bandlik, eksport hajmi, mehnat unumdorligi va investitsiyalar hajmi asosiy ko'rsatkichlar sifatida tanlandi. Tadqiqot jarayonida statistik taqqoslash, dinamik qatorlar tahlili, o'sish sur'atlarini hisoblash, korrelyatsion va regressiya tahlili usullaridan foydalanildi.

Shuningdek, xorijiy investitsiyalar hajmi mustaqil o'zgaruvchi, iqtisodiy o'sish sifati ko'rsatkichlari esa bog'liq o'zgaruvchilar sifatida qaraldi. Natijalar asosida xorijiy kapitalning O'zbekiston iqtisodiyotining o'sish sur'ati bilan bir qatorda bandlikni oshirish, eksport salohiyatini kengaytirish va ishlab chiqarish samaradorligini yaxshilashdagi ta'siri baholandi.

Natija va tahlillar

Tadqiqot natijalari O'zbekistonda xorijiy investitsiyalarning iqtisodiy rivojlanishdagi ahamiyati so'nggi yillarda sezilarli darajada ortganini ko'rsatadi. Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, asosiy kapitalga yo'naltirilgan xorijiy investitsiya va kreditlar hajmi 2019-yildagi 85,4 trln so'mdan 2024-yilda 351,8 trln so'mgacha oshgan. 2025-yilda esa mazkur ko'rsatkich 422,1 trln so'm yoki 33,5 mlrd AQSH dollariga yetgan.

Bu dinamika xorijiy kapital oqimining mamlakat iqtisodiyotida tobora muhim moliyaviy manbaga aylanayotganini ko'rsatadi. Ayniqsa, 2025-yil yanvar–sentabr oylarida to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar va kreditlarning asosiy kapitalga investitsiyalar tarkibidagi ulushi 66,5 foizni, bevosita TTXI ulushi esa 41,3 foizni tashkil etgani investitsiya jarayonida xorijiy kapitalning strategik o'rnini tasdiqlaydi.

2-jadval. O'zbekistonda asosiy kapitalga xorijiy investitsiya va kreditlar dinamikasi

Yil	Xorijiy investitsiya va kreditlar, trln so'm	O'sish, %
2019	85,4	—
2020	89,8	105,1
2021	101,4	112,9
2022	113,9	112,3
2023	201,7	177,1
2024	351,8	174,4
2025	422,1	120,0

***Manba**: O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlari asosida muallif hisob-kitobi.*

Jadval ma'lumotlari 2019-2025-yillarda xorijiy investitsiya va kreditlar hajmi qariyb 4,9 barobarga oshganini ko'rsatadi. Eng yuqori o'sish 2023-yilda kuzatilib, 2022-yilga nisbatan qariyb 77,1 foizni tashkil qilgan. 2024-yilda ham o'sish sur'ati yuqori bo'lib, xorijiy investitsiyalar hajmi 351,8 trln so'mga yetgan. Bu jarayon mamlakatda investitsiya muhitining takomillashuvi, yirik investitsiya loyihalarining amalga oshirilishi hamda xalqaro moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatlarining kengayishi bilan izohlanadi.

Biroq investitsiyalar hajmining o'sishi avtomatik ravishda iqtisodiy o'sish sifatining yaxshilanishini anglatmaydi. Shu sababli tadqiqotda xorijiy investitsiyalarni faqat moliyaviy oqim sifatida emas, balki ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish, yangi ish o'rinlarini yaratish, eksportni diversifikatsiya qilish, texnologik modernizatsiya va mehnat unumdorligini oshirishga ta'sir etuvchi omil sifatida baholashga alohida e'tibor qaratildi.

2025-yil ma'lumotlari xorijiy investitsiyalarning tarmoq tarkibida ham muayyan konsentratsiya mavjudligini ko'rsatadi. Xususan, xorijiy investitsiya va kreditlarning 33,2 foizi ishlab chiqarish sanoatiga, 17,1 foizi elektr va gaz ta'minotiga, 11,9 foizi tog'-kon sanoatiga, 9,2 foizi qishloq xo'jaligiga yo'naltirilgan.

Shuningdek, investitsiyalarning hududlar bo'yicha taqsimlanishida ham sezilarli tafovutlar mavjud. Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yilda aholi jon boshiga to'g'ri keladigan asosiy kapitalga to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar respublika bo'yicha 4 186 ming so'mni tashkil etgan. Ayrim hududlarda bu ko'rsatkich ancha yuqori bo'lgan: Buxoro viloyatida 11 468 ming so'm, Navoiy

viloyatida 9 828,9 ming so'm, Jizzax viloyatida esa 7 503,1 ming so'mga yetgan. Bu holat investitsiya oqimlarining hududiy jihatdan bir xil taqsimlanmaganligini va hududlarning investitsion salohiyati hamda iqtisodiy ixtisoslashuviga qarab farqlanishini ko'rsatadi.

Xulosa va takliflar

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, xorijiy investitsiyalar O'zbekiston iqtisodiyotining barqaror rivojlanishini ta'minlash, ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish, yangi ish o'rinlarini yaratish, eksport salohiyatini oshirish va zamonaviy texnologiyalarni joriy etishda muhim omil hisoblanadi. Tahlil qilingan davrda xorijiy investitsiya va kreditlar hajmining sezilarli darajada ortishi mamlakatda investitsion faollik kuchayganidan dalolat beradi. Biroq investitsiyalar hajmining o'sishi iqtisodiy o'sish sifatining avtomatik ravishda yaxshilanishini anglatmaydi. Uning samarasi investitsiyalarning qaysi tarmoqlarga yo'naltirilishi, yangi texnologiyalarni olib kirishi, mehnat unumdorligini oshirishi va eksport tarkibini diversifikatsiya qilishi bilan belgilanadi.

Tadqiqot davomida xorijiy investitsiyalarning asosiy qismi ishlab chiqarish sanoati, energetika va tog'-kon tarmoqlariga yo'naltirilayotgani aniqlandi. Ushbu yo'nalishlar iqtisodiy o'sish uchun muhim bo'lsa-da, yuqori texnologiyali, innovatsion va bilimga asoslangan tarmoqlarga investitsiyalar ulushini oshirish zarur. Ayniqsa, raqamli iqtisodiyot, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, yashil energetika, biotexnologiya va yuqori qo'shilgan qiymatga ega ishlab chiqarish loyihalarini xorijiy investorlar uchun ustuvor yo'nalishga aylantirish iqtisodiy o'sish sifatini yaxshilash imkonini beradi.

Shuningdek, xorijiy investitsiyalarning hududlar bo'yicha notekis taqsimlanishi ham muhim muammolardan biri sifatida namoyon bo'ldi. Ayrim hududlarda investitsion faollik yuqori bo'lsa, boshqa hududlarda mavjud tabiiy, mehnat va ishlab chiqarish salohiyatidan to'liq foydalanilmayapti. Shu sababli hududlarning ixtisoslashuviga mos investitsiya loyihalarini shakllantirish va investorlar uchun hududiy rag'batlantirish mexanizmlarini takomillashtirish maqsadga muvofiq.

Tadqiqot natijalariga asoslanib, quyidagi amaliy takliflar ishlab chiqildi:

1. Sifatli xorijiy investitsiyalarni tanlab jalb qilish mexanizmini kuchaytirish. Investitsiya hajmidan tashqari loyihaning yangi ish o'rinlari yaratishi, eksportni oshirishi, texnologiya olib kirishi va mahalliy korxonalar bilan kooperatsiya darajasi asosiy baholash mezonlariga aylantirilishi lozim.

2. Yuqori texnologiyali loyihalar uchun investitsion rag'batlarni kengaytirish. Raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt, yashil energetika, innovatsion ishlab chiqarish va ilmiy-tadqiqot loyihalariga yo'naltirilgan xorijiy investorlarga maqsadli soliq va moliyaviy imtiyozlar berish maqsadga muvofiq.

3. Hududiy investitsiya siyosatini takomillashtirish. Investitsiyalarni asosan iqtisodiy faolligi yuqori hududlarda jamlash o'rniga, investitsion salohiyati yetarlicha foydalanilmayotgan hududlarda infratuzilma va investorlar uchun qulay sharoitlarni rivojlantirish zarur.

4. Xorijiy investorlar va mahalliy korxonalar o'rtasidagi texnologik kooperatsiyani kuchaytirish. Bunda xorijiy kapital ishtirokidagi korxonalar bilan mahalliy ishlab chiqaruvchilar o'rtasida yetkazib berish zanjirlarini shakllantirish, mahalliylashtirish darajasini oshirish va texnologik bilimlarning tarqalishini rag'batlantirish lozim.

5. Investitsiya loyihalarining natijadorligini monitoring qilishning yagona tizimini yaratish. Har bir yirik investitsiya loyihasi bo'yicha yaratilgan ish o'rinlari, eksport, soliq tushumlari, mehnat unumdorligi va texnologik yangilanish kabi ko'rsatkichlarni muntazam baholab borish taklif etiladi.

Umuman olganda, O'zbekistonning kelgusi investitsiya siyosatida asosiy e'tibor xorijiy investitsiyalar hajmini ko'paytirishdan ularning iqtisodiy samaradorligi va sifatini oshirishga yo'naltirilishi kerak. Bunday yondashuv xorijiy kapitalni iqtisodiy o'sishning oddiy moliyaviy manbaidan mamlakatning texnologik modernizatsiyasi, eksport diversifikatsiyasi, bandlikni oshirish va yuqori qo'shilgan qiymat yaratishning strategik instrumentiga aylantirish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O’zbekiston Respublikasi Prezidenti (2022) “2022-2026-yillarga mo’ljallangan Yangi O’zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to’g’risida”gi PF-60-son Farmon, 28 yanvar 2022-yil.
2. O’zbekiston Respublikasi Prezidenti (2023) “O’zbekiston - 2030” strategiyasi to’g’risidagi PF-158-son Farmon, 11 sentabr 2023-yil.
3. O’zbekiston Respublikasi Prezidenti (2019) “O’zbekiston Respublikasining 2020–2022-yillarga mo’ljallangan Investitsiya dasturini amalga oshirish chora-tadbirlari to’g’risida”gi PQ-4595-son Qaror, 9 dekabr 2019-yil.
4. O’zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo’mitasi (2026) O’zbekiston Respublikasining ijtimoiy-iqtisodiy holati: 2025-yil. Toshkent: Milliy statistika qo’mitasi.
5. O’zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo’mitasi (2025) O’zbekistonda investitsiyalar va investitsiya faoliyati. Toshkent: Milliy statistika qo’mitasi.
6. Matniyazova, I. (2025) ‘Xorazm viloyati iqtisodiyotini rivojlantirishda xorijiy investitsiyalardan samarali foydalanish tahlili’, *Green Economy and Development*.
7. Muhammadjonov, B. (2025) ‘Iqtisodiy tarmoqlarni rivojlantirishda investitsiya jalb qilishning mexanizmlarini takomillashtirish’, *Green Economy and Development*.
8. Zoyirov, M.K. (2026) ‘Qashqadaryo viloyati iqtisodiyotiga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish shakllari’, *Ilmiy konferensiya materiallari*.
9. World Bank (2025) World Development Indicators: Foreign Direct Investment, Net Inflows (% of GDP). Washington, DC: World Bank.
10. UNCTAD (2025) World Investment Report 2025: International Investment in the Digital Economy. Geneva: United Nations Conference on Trade and Development.